

Marius Câmpeanu

**Pamfil și Maria Bilțiu,
Biserici de lemn din Țara Lăpușului**
(Editura Eurotip, Baia Mare, 2017, 279 pagini)

Lucrarea *Biserici de lemn din Țara Lăpușului* este o contribuție istoriografică remarcabilă privind arhitectura și iconografia bisericilor de lemn din Țara Lăpușului - veritabile bijuterii artistice -, dar și despre patrimoniul cultural mobil adăpostit (format din icoane, uși împărătești, obiecte de cult etc.) care constituie o formă de exprimare artistică a harului împărtășit de *Divinitate* meșterilor populari, creatori de frumos.

Din punct de vedere structural, lucrarea are două părți majore, semnificative. Prima parte (care conține cuvântul înainte și primele două capitole) se prezintă sub forma unei „predoslovii”, prin intermediul căreia autorii doresc să-i familiarizeze pe cititori cu tematica cărții. Partea a doua (mai exact capitolele III-XXI) este mai consistentă și atrăgătoare, datorită conținutului imagistic de foarte bună calitate. Pe această cale țin să apreciez calitatea fotografiilor realizate de Radu Florin Pop, Ilie Tudorel, Florin Razmos și Pamfil Bilțiu. Această parte conține texte de prezentare și planșe foto color, ce redau arhitectura, programul iconografic și patrimoniul mobil deținut de bisericile de lemn din Țara Lăpușului.

În textul introductiv autorii prezintă principalele lucrări și studii referitoare la tematica abordată tratând stadiul actual al cercetării științifice. În acest sens sunt menționate contribuțiile aduse de Dana Tarnavschi-Schuster, Bogdana Tarnavschi, Aurel Socolan, Toth Adalbert și Grigore Man. Lucrarea de față aduce un plus de valoare în privința deciptării picturii parietale, a ornamenticii artistice, care „*exprimă modul de a gândi, talentul și gustul artistic al meșterilor*”. Bogatul material documentar al cărții, pe lângă literatura de specialitate consultată, se bazează pe cercetarea de teren desfășurată în fiecare localitate, depozitarea de lăcașuri de cult - monumente de arhitectură și artă populară -, care reprezintă o inestimabilă zestre culturală și spirituală a Țării Lăpușului.

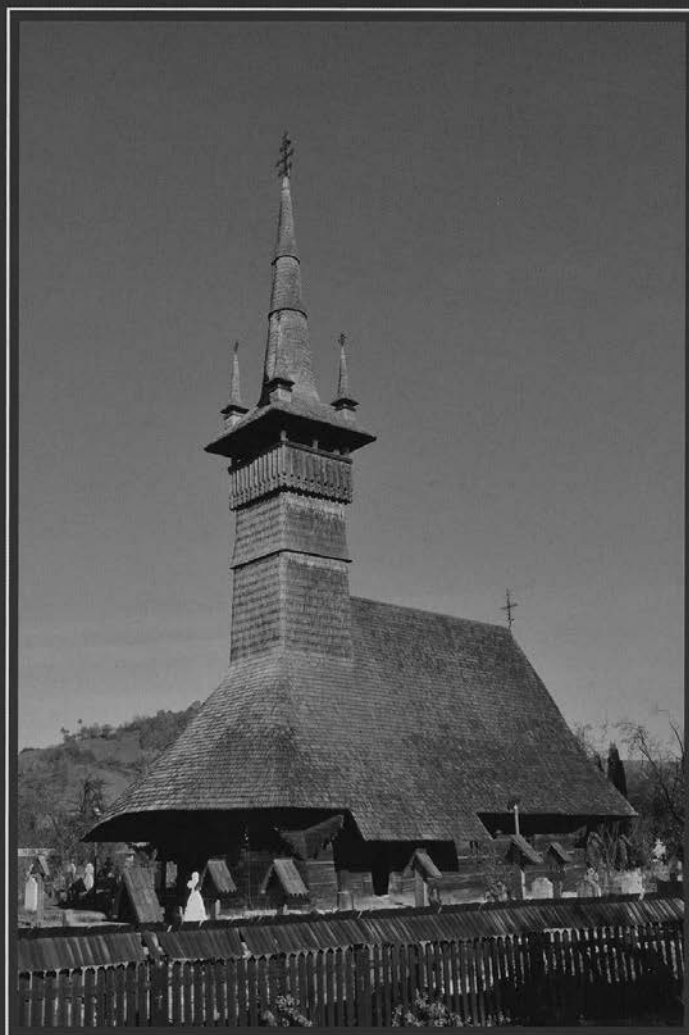
În capitolul intitulat „*Zona etnografică Lăpuș*” sunt prezentate informații referitoare la localizarea (delimitarea) geografică a arealului și principalele atestări documentare ale toponimului Lăpuș. De asemenea mai sunt prezentate ocupațiile tradiționale ale locuitorilor Țării Lăpușului: agricultura, lucrul la pădure, vânătoarea, pescuitul, albinăritul, mineritul, cojocăritul și **prelucrarea artistică a lemnului**. După cum menționează autorii „*Meșterii din Lăpuș s-au priceput să dea veșmânt nou și viață lemnului, făcându-l să vorbească artistic prin semne, motive și compoziții decorative*”.

La începutul capitolului „*Trăsăturile caracteristice ale bisericilor de lemn din Țara*

PAMFIL BILȚIU

MARIA BILȚIU

BISERICI DE LEMN DIN ȚARA LĂPUȘULUI

EUROTIP
• 2017 •

Lăpuşului” sunt abordate câteva aspecte de istorie ecleziastică a zonei, prezentându-se principalele evenimente politice și religioase care au amprentat configurația confesională a satelor ce formează Țara Lăpuşului. Este semnalat fenomenul „bisericii călătoare”, practicat în multe regiuni istorice din nord-vestul Transilvaniei (inclusiv în Maramureşul Istoric), apărut în zonă în prima jumătate a secolului al XIX-lea din considerente liturgice și practice, îndeosebi la comunitățile greco-catolice (Libotin, Rogoz, Dobric, Cupşeni, Inău). În continuare, autorii fac o sinteză cu privire la planimetria bisericilor de lemn, prezentând numeroase particularități referitoare la arhitectura și sistemul constructiv al lăcaşurilor de cult (compartimentate în pronaos, naos și altar, la care se adaugă turnul-clopotniță și pridvorul), dar și la programul iconografic ce respectă, în linii generale, canoanele și erminia picturii răsăritene de factură bizantină. Pictura parietală a bisericilor de lemn din Țara Lăpuşului prezintă o sinteză stilistică, un amestec de elemente din iconografia bizantină, cu elemente de proveniență apuseană sau inspirate din lumea satului. Acestea sunt ilustrate, cu precădere, în redarea peisajelor arhitecturale sau a costumelor personajelor biblice, specifice portului tradițional din zonă.

Identitatea pictorilor muraliști și a iconarilor este prezentată în capitolul următor, cu titlul „*Zugravi și meşteri - constructori ai bisericilor de lemn din Țara Lăpuşului*”. În acest sens, sunt prezentate informații referitoare la activitatea lui Radu Munteanu (originar din Țara Lăpuşului, satul Ungureni, activ în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea în Țara Lăpuşului, Maramureşul Istoric și pe valea Someşului), Mihail Palcovici (originar din Maramureşul Istoric, activ în Lăpuş și Maramureş la sfârşitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea), Nicolae Man (originar din Țara Lăpuşului, satul Poiana Porcului, azi Fântânele, care împreună cu Radu Munteanu au realizat, în 1717, pictura bisericii cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din Rogoz - monument UNESCO) și Petre Diacul din Preluca, care a activat în Țara Lăpuşului între anii 1755-1800; numeroase icoane realizate de acest pictor se păstrează în colecția Muzeului de Artă din Baia Mare. Alături de aceștia, prin cercetarea amănunțită a picturii parietale din bisericile Țării Lăpuşului, autorii identifică sau aduc informații suplimentare cu privire și la alți pictori, mai puțin cunoscuți în literatura de specialitate. Astfel, sunt amintiți: Popa Ioan Zugravul, Buda Procopie Zugravul (semnalați la Ungureni), Partenie Buda, (probabil, originar din Ungureni, ucenic de-al lui Radu Munteanu), Buda Pricop, Chindriș Ion (din Ungureni), Gheorghe Opreș (originar din Baia Sprie, care semnează pictura murală a bisericii din Larga) și alții.

În următoarele 19 capitole sunt prezentate 26 de biserici de lemn (vechi și noi) din Țara Lăpuşului. Pentru fiecare localitate depozitară a unui sau a mai multor lăcaşuri de cult dăltuite în lemn (cum este cazul satelor: Boiereni, Cupşeni, Dobric, Lăpuş și Poiana Botizii) sunt redată sub forma unor micromonografii: un scurt istoric al localității, o prezentare textuală a bisericii (din perspectivă arhitecturală și picturală, la care se adaugă inventarul patrimoniului cultural mobil) și o prezentare imagistică (planşe color cu elemente de arhitectură, programul iconografic și bunurile culturale mobile existente în bisericile de lemn).

Lucrarea reprezintă o radiografie a stadiului actual în care se prezintă pictura interioară a bisericilor cercetate, pe alocuri deteriorată, putând constitui un imbold pentru comunități și autorități la o mai mare atenție și chiar la luarea unor decizii pentru desfășurarea unor etape de conservare preventivă și intervenții de restaurare. Pentru cei care își desfășoară activitatea în instituțiile muzeale, lucrarea este un punct de plecare în desfășurarea unor proiecte expoziționale privitoare la zestrea culturală și spirituală a bisericilor din Țara Lăpușului, pornind de la obiectele de cult prezentate. Nu în ultimul rând, volumul este recomandat celor preocupați de istoria locală (pentru redactarea unor lucrări monografice), studenților și masteranzilor (pentru elaborarea lucrărilor de licență și disertații).

Lecturarea acestei lucrări ne arată cât de frumoase și valoroase sunt bisericile din Țara Lăpușului și cât de puțin le cunoaștem. În acest sens, eforturile celor doi autori reprezintă și un îndemn de a trece pragul acestor lăcașuri de cult, pentru a lua contact cu „arta” rostrii în lemn și „teologia” picturii murale pe care acestea le păstrează.